ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 13ης Ιανουαρίου 2005 *

Στην υπόθεση C-175/02,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, ασκηθείσα από το Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες), με απόφαση της 8ης Μαρτίου 2002, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Μαΐου 2002, στο πλαίσιο της δίκης

F. J. Pape

κατά

Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, A. Rosas, K. Lenaerts, S. von Bahr και K. Schiemann (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed
γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

αφού έλαβε υπόψη του την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίω διαδικασίας της 22ας Ιανουαρίου 2004,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους J. Flett και H. van Vliet,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 4ης Μαρτίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως αφορά, όπως και στην υπόθεση C-174/02, Streekgewest Westelijk Noord-Brabant (απόφαση εκδοθείσα την ίδια ημέρα, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, στο εξής: απόφαση SWNB), την ερμηνεία του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Pape, γεωργού, και του Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (Υπουργού Γεωργίας, Περιβάλλοντος και Αλιείας), σχετικά με τον φόρο επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς, που επιβλήθηκε σε βάρος αυτού του γεωργού κατ' εφαρμογή του άρθρου 13 του Meststoffenwet της 27ης Νοεμβρίου 1986 (νόμου περί της υγρής κοπριάς, *Staatsblad* 1986, 598), για τον λόγο ότι ο φόρος αυτός θεσπίσθηκε κατά παράβαση της απαγορεύσεως εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ορίζει:

«Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. Αν κρίνει ότι σχέδιο ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κατά το άρθρο 92, κινεί αμελλητί τη διαδικασία που προβλέπεται από την προηγούμενη παράγραφο. Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση.»

Η εθνική νομοθεσία

4 Στις Κάτω Χώρες, με το άρθρο 13 του Meststoffenwet, το οποίο άρχισε να ισχύει την 1η Μαΐου 1987 δυνάμει διατάγματος της 22ας Απριλίου 1987 (*Staatsblad* 1987, 189), θεσπίσθηκε εισφορά επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς «για την αντιμετώπιση των εξόδων που συνδέονται με:

(α) τους μηχανισμούς των τραπεζών υγρής κοπριάς, υπό την έννοια του άρθρου 9·

(β) τη συνεισφορά, υπό την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 4·

(γ) τη δημιουργία των απαραίτητων εγκαταστάσεων υποδομής για την αποτελεσματική συλλογή, παράδοση, κατεργασία ή μετατροπή καθώς και την καταστροφή των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς·

(δ) την επίβλεψη που αφορά την εφαρμογή των κεφαλαίων III και IV».

5 Η εισφορά αυτή οφείλεται από το χρονικό σημείο κατά το οποίο παράγεται η υγρή κοπριά. Η οφειλόμενη εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος εισφορά (κατ' αρχήν εντός ενός ημερολογιακού έτους) πρέπει (κατ' αρχήν εντός ενός μηνός μετά τη λήξη του χρονικού διαστήματος) να καταβληθεί κατόπιν δηλώσεως.

6 Το άρθρο 9, παράγραφος 4, του Meststoffenwet, που αναφέρεται στο άρθρο 13, στοιχείο β', του νόμου αυτού, ορίζει ότι μια τράπεζα υγρής κοπριάς μπορεί να συνεισφέρει στα συναφή έξοδα, μεταξύ άλλων, της μεταφοράς ζωικής υγρής κοπριάς, εφόσον θεωρεί ότι έτσι προωθεί την αποτελεσματική επεξεργασία και συλλογή της, σύμφωνα με τους σκοπούς του νόμου αυτού. Συναφώς, εκδόθηκε ο κανονισμός Mestbank inzake vangnetfunctie en Kwaliteitspremiëringssysteem της 25ης Απριλίου 1989 (κανονισμός σχετικά με τη λειτουργία του δικτύου ασφαλείας και το σύστημα πριμοδοτήσεων λόγω ποιότητας, *Staatscourant* 1989, 86). Ο κανονισμός αυτός τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 1989. Προέβλεπε ενίσχυση για τη μεταφορά υγρής κοπριάς εκλεκτής ποιότητας βάσει του συστήματος πριμοδοτήσεων λόγω ποιότητας.

7 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών ενημέρωσε την Επιτροπή για τον κανονισμό αυτό με έγγραφα της 26ης Ιουλίου 1988 και της 16ης Ιανουαρίου 1989. Η Επιτροπή της ανακοίνωσε, με έγγραφο της 10ης Μαρτίου 1989, την απόφασή της να μην προβάλλει αντιρρήσεις κατά του εν λόγω κανονισμού μέχρι το τέλος του 1989. Η Επιτροπή επιβεβαίωσε με μεταγενέστερο έγγραφό της ότι η ενίσχυση μπορούσε να θεωρηθεί συμβατή με την κοινή αγορά από την 1η Ιανουαρίου 1988.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

8 Ο Pape, ο οποίος παρήγαγε το 1988 στο αγρόκτημά του ποσότητα υγρής κοπριάς, έπρεπε να καταβάλει τον φόρο επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς για το οικονομικό έτος 1988. Δεν υπέβαλε όμως δήλωση εντός της ταχθείσας μηνιαίας προθεσμίας. Κατόπιν αυτού του επιβλήθηκε για το οικονομικό αυτό έτος, με πράξη επιβολής φόρου που του κοινοποιήθηκε στις 31 Μαρτίου 1989, εισφορά επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς ύψους 10 283,50 NLG, καθώς και ισόποση προσαύξηση.

9 Ο Pape υπέβαλε ένσταση ενώπιον του οικονομικού εφόρου van het Bureau Heffingen van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (οικονομικού εφόρου του Υπουργείου Γεωργίας, Περιβάλλοντος και Αλιείας). Αυτός μείωσε την εισφορά επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς που επιβλήθηκε με την πράξη επιβολής προστίμου σε 1 779,60 NLG με προσαύξηση 177,96 NLG. Ο Pape άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Gerechtshof te Leeuwarden (Κάτω Χώρες). Εν τω μεταξύ, ο οικονομικός έφορος διέγραψε την προσαύξηση. Το Gerechtshof επιβεβαίωσε την απόφαση του τελευταίου, χωρίς την προσαύξηση. Ο Pape άσκησε στη συνέχεια αναίρεση ενώπιον του Hoge Raad.

10 Η αίτηση αναιρέσεως βασίσθηκε εν μέρει στην υπόθεση ότι μέρος του προϊόντος της εισφοράς επί των πλεονασμάτων υγρής κοπριάς του έτους 1988 προοριζόταν και χρησιμοποιήθηκε για την εφαρμογή της ενισχύσεως το 1989.

11 Εκτιμώντας ότι η λύση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Κατά το μέτρο που η εφαρμογή μέτρου ενισχύσεως δεν επιτρέπεται βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης [...], έχει η προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή απαγόρευση ωσαύτως εφαρμογή στη θέσπιση εισφοράς, της οποίας το προϊόν, όπως προκύπτει από τον σχετικό νόμο, προορίζεται εν μέρει για τη χρηματοδότηση του προαναφερθέντος μέτρου ενισχύσεως, ανεξαρτήτως του αν τίθεται θέμα διαταραχής του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, η οποία μπορεί να αποδοθεί (εν μέρει) στην εισφορά ως τρόπο χρηματοδοτήσεως του μέτρου ενισχύσεως; Εφόσον η απάντηση στο ερώτημα αυτό εξαρτάται από το πόσο στενή είναι η σχέση μεταξύ της προοριζόμενης για τον συγκεκριμένο σκοπό εισφοράς και του μέτρου ενισχύσεως, ή από το χρονικό σημείο κατά το οποίο το προϊόν της προοριζόμενης για τον συγκεκριμένο σκοπό εισφοράς πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για το μέτρο ενισχύσεως, ή από άλλες περιστάσεις, ποιες περιστάσεις ασκούν συναφώς επιρροή;

2) Αν η απαγόρευση της εφαρμογής του μέτρου ενισχύσεως αφορά και την προοριζόμενη για τον συγκεκριμένο σκοπό εισφορά, μπορεί ο βαρυνόμενος με την εισφορά να την προσβάλει δικαστικώς, επικαλούμενος το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 93, παράγραφος 3, [της Συνθήκης] όσον αφορά ολόκληρο το εκ μέρους του καταβληθέν ποσό ή μόνον όσον αφορά το τμήμα του προϊόντος της εισφοράς το οποίο αναμένεται να χρησιμοποιηθεί ή όντως χρησιμοποιήθηκε κατά το διάστημα κατά το οποίο η εφαρμογή του μέτρου ενισχύσεως απαγορεύεται ή απαγορευόταν λόγω της προαναφερθείσας διατάξεως;

3) Απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο συγκεκριμένες επιταγές όσον αφορά τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να καθορίζεται ποιο τμήμα εισφοράς εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης, εφόσον πρόκειται περί εισφοράς της οποίας το προϊόν προορίζεται για διαφόρους σκοπούς, για τους οποίους υπάρχουν και άλλες πηγές χρηματοδοτήσεως εκτός από την εισφορά, και οι οποίοι σκοποί δεν εμπίπτουν όλοι στην απαγόρευση του άρθρου 93 της Συνθήκης [...], ενώ στους εθνικούς κανόνες περί της εισφοράς δεν υπάρχει κανένας κανόνας για την κατανομή;

Πρέπει στην περίπτωση αυτή το τμήμα της εισφοράς που μπορεί να καταλογισθεί στη χρηματοδότηση του μέτρου ενισχύσεως το οποίο εμπίπτει στο άρθρο 93 [...] να καθορισθεί κατ' εκτίμηση με βάση το χρονικό σημείο επιβολής της εισφοράς ή πρέπει να προκύψει από τα δεδομένα που κατέστησαν γνωστά αργότερα όσον αφορά το συνολικό προϊόν της εισφοράς και τις δαπάνες που έγιναν για τους διαφόρους σκοπούς;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

12 Το πρώτο ερώτημα περιλαμβάνει τρία διαφορετικά σκέλη. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η απαγόρευση εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης:

— ενδέχεται να αντιβαίνει στη θέσπιση εισφοράς που προορίζεται για τη χρηματοδότηση ενισχύσεως,

— έχει εφαρμογή ακόμη και αν η εισφορά δεν έχει καμία επίδραση στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών,

— έχει εφαρμογή ανεξάρτητα από το πόσο στενή είναι η σχέση μεταξύ της προοριζόμενης για χρηματοδότηση εισφοράς και του επίδικου μέτρου ενισχύσεως.

13 Πριν δοθεί απάντηση στα πρώτα δύο σκέλη επιβάλλεται να δοθεί απάντηση στο τρίτο σκέλος του ερωτήματος αυτού.

14 Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι φόροι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις εκτός εάν αποτελούν τρόπο χρηματοδοτήσεως του μέτρου ενισχύσεως, οπότε αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του μέτρου αυτού (απόφαση SWNB, προπαρατεθείσα, σκέψη 25).

15 Για να θεωρηθεί ότι ένας φόρος ή ένα μέρος του φόρου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του μέτρου ενισχύσεως, πρέπει απαραίτητα να υφίσταται αναγκαστική σχέση μεταξύ του φόρου και της ενισχύσεως βάσει της συναφούς εθνικής νομοθεσίας, υπό την έννοια ότι το προϊόν του φόρου πρέπει να προορίζεται απαραίτητα για τη χρηματοδότηση της ενισχύσεως. Αν υφίσταται τέτοια σχέση, το προϊόν του φόρου επηρεάζει άμεσα το μέγεθος της ενισχύσεως και, κατά συνέπεια, την εκτίμηση περί του αν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 25ης Ιουνίου 1970, 47/69, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 341, σκέψεις 17, 20 και 21, καθώς και SWNB, προπαρατεθείσα, σκέψη 26).

16 Από τα στοιχεία του φακέλου που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο δεν προκύπτει η ύπαρξη αναγκαστικής σχέσεως μεταξύ της επιβληθείσας από τον Meststoffenwet εισφοράς και της ενισχύσεως στη μεταφορά υγρής κοπριάς που θεσπίσθηκε βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 4, του Meststoffenwet. Συγκεκριμένα, ο Meststoffenwet αφήνει την κατανομή του προϊόντος της εισφοράς, ιδίως αυτής που προβλέπεται από το άρθρο 9, παράγραφος 4, μεταξύ των διαφόρων προορισμών, στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων διοικητικών αρχών. Το προϊόν του φόρου δεν επηρεάζει έτσι άμεσα το μέγεθος της ενισχύσεως, εφόσον μπορεί να προορίζεται και για άλλα προβλεπόμενα από τον ίδιο νόμο μέτρα που δεν έχουν χαρακτήρα ενισχύσεως υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης (νυν άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ).

17 Επομένως, στο τρίτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι η απαγόρευση εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε μια εισφορά όταν αυτή ή καθορισμένο μέρος του προϊόντος της δεν προορίζεται αναγκαστικά για τη χρηματοδότηση ενισχύσεως.

18 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο τρίτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος, παρέλκει η απάντηση στα άλλα σκέλη του πρώτου ερωτήματος, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

19 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

Η απαγόρευση εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΕΚ) δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε μια εισφορά όταν αυτή ή καθορισμένο μέρος του προϊόντος της δεν προορίζεται αναγκαστικά για τη χρηματοδότηση ενισχύσεως.

(υπογραφές)